

ΝΑΞΙΑΚΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΝΑΞΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

3-4 (2013-2014)

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

«Η εύρωπαϊκή πορεία» του Θεοφάνους Μαυρογορδάτου, πρώην μητροπολίτου Παροναξίας (1671-1677)

ΣΙΜΟΣ ΜΙΛΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Ιστορικός

Εισαγωγικά

Γιὰ είκοσιπέντε περίπου χρόνια (1643-1667) τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ, ίδιαίτερα, τὰ «ἀρχιερατικά» πράγματα τῆς μητροπόλεως Νάξου καὶ Πάρου, τελοῦσαν σὲ μόνιμη ἀναστάτωση κατὰ τὰ ἡδη γνωστὰ μὲ πολλὲς λεπτομέρειες ἀρχειακῶν πηγῶν¹. Ἐχουν λ.χ. ἐπιστημανθεῖ ἡ ταύτοχρονη ὑπαρξὴ δύο μητροπολιτῶν στὸν θρόνο, δηλαδὴ τοῦ νομίμου Μακαρίου (1657-1667), ἐγκατεστημένου στὴν Κωνσταντινούπολη χωρὶς νὰ κατέλθει ποτὲ στὴν ἔδρα του ἐπὶ δέκα συναπτὰ ἔτη καὶ τοῦ καθηρημένου Νικοδήμου Γεράρδη, τοῦ Ναξίου, ποὺ παρέμενε αὐθαίρετα στὸν θρόνο καὶ τὴ διαποίμανση Κλήρου καὶ Λαοῦ ἐν μέσω σοβαρῶν δυσχερειῶν ἀπὸ τὰ πολεμικὰ γεγονότα μεταξὺ Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669), παραλόγων οἰκονομικῶν ἀξιώσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ πολιτικῶν ἐπιδιωξεων τῆς Βενετίας πού, διὰ τοῦ ναυάρχου τῆς Φραγκίσκου Μοροζίνη, εἶχε διορίσει γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα (Ιανουάριος-Ιούνιος 1661) καὶ τρίτον μητροπολίτη, τὸν Ζακύνθιο Ιωσήφ Δόξα².

Ἐπί τέλους, κατὰ Μαΐου τοῦ 1667, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπεφάσισε νὰ ξεκαθαρίσει τὰ πράγματα καὶ νὰ δώσει ἔνα τέλος, ὅπως ἥλπιζε, στὴν ἀπαράδεκτη ἔκείνη κατάσταση. Πρῶτα-πρῶτα προήλθε στὴν καθαιρεση τοῦ Μακαρίου «φανέντος ἀναξίου καὶ ἀπροσφόρου πρὸς ἀρχιερατείαν καὶ μὴ καταδεξαμένου χρόνους ἡδη δέκα, παραγένεσθαι καὶ ἐπιλάβεσθαι τῆς ἐπαρχίας» καὶ τὴν ἀναγνώριση ὡς νόμιμης τῆς, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1657, καθαιρεσης τοῦ Νικοδήμου, ὡστε νὰ χηρεύσει ὁ θρόνος καὶ προέλθει σὲ κανονικὴ ἐκλογὴ ἀρχιερέως. Ἡ ἐκλογὴ πραγματοποιήθηκε στὶς 5 Ιουνίου 1667 μὲ ἀνάδειξη σὲ μητροπολίτη Παροναξίας τοῦ ἵερομονάχου καὶ πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως Σμύρνης Θεοφάνους Μαυρογορδάτου. Ὄπως ἀναφέρεται ἡ ἐκλογὴ ἔγινε κατόπιν μεγάλης περίσκεψης τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων, οἱ ὅποιοι ἀνεγνώρισαν στὸ πρόσω-

¹ ΣΙΜΟΣ ΜΙΛΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ, «Οἱ ἀρχιερατικὲς ἐναλλαγὲς στὴ Μητρόπολη Παροναξίας, 1632-1670, Ιστορικὰ Στοιχεῖα ποὺ ἀγνοήθηκαν», Αρχατός I/4 (Αὔγουστος-Οκτώβριος 1997), σελ. 5-32.

² Αὐτόθι.

πό του «τὸν δυνάμενον, σὺν Θεῷ συλλήπτορι, τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἐπισυστῆσαι καὶ ἀναζωπυρῆσαι»³ μετὰ τὶς προηγηθεῖσες μεγάλες περιπέτειές της.

Ο Θεοφάνης, μετὰ τὴν ἐκλογή του, κατῆλθε στὴ Νάξο καὶ ἀνέλαβε τὴ διαπομανση τοῦ ποιμνίου του, πλήν διέψευσε τὶς προσδοκίες τοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὰ κατωτέρω.

Η ἀρχιερατεία στὴ Νάξο καὶ ἡ φυγὴ στὴ Ρώμη

Οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν ἀρχιερατεία τοῦ Θεοφάνη Μαυρογορδάτου στὴ Νάξο κατὰ τὰ δυόμισυ περίπου χρόνια ποὺ παρέμεινε στὴν ἔδρα του (Ιούνιος 1667 - Δεκέμβριος 1670), ὅσες τούλαχιστον ἀπεκάλυψε ἡ ιστορικὴ ἔρευνα, εἶναι ἐλάχιστες. Αναφέρεται λ.χ. ὅτι ὑπῆρξε διακεκριμένος ιεροκήρυκας, ὅτι παρὰ τὶς προσπάθειές του, δὲν ἐπέτυχε τὴν ἴδρυση σχολείου λόγω ἀνυπέρβλητων δυσχερειῶν⁴, ὅτι τὸ 1668 «ἐκέλευσε ἐν τῷ καστελίῳ Παροικίᾳ ἀνδρα τίμιον καὶ ἄξιον ἵερεῖ τινι Ἐλευθερίᾳ τὴν κλύσιν Λουρδᾶς» στὸ ἀξίωμα τοῦ χαρτοφύλακος⁵, ὅτι τὸ 1670, Φεβρουαρίου 18, ὑπέγραψε χρεωστικὸ ὅμολογο 550 οεαλίων πρὸς τὸν οἰκονόμο Μυκόνου παπα-Μάρκο, ἀπὸ τὸν ὥποιο ἐξαγόρασε «τὸν Αἴβαζη τὸν σκλάβο Μανησαλῆ» μὲ τὴν ὑποχρέωση ἐξόφλησης τοῦ ποσοῦ «εἰς διορίαν μῆνες ἔξι» πρὸς 10%.

Σ' αὐτὴν τὴν πράξη, πολὺ περίεργη μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, ὑπάρχει ἐξήγηση, ὅτι δηλ. ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση εἶχε ὑποχρεώσει τοὺς νησιῶτες νὰ ἐξαγοράζουν Τούρκους σκλάβους καὶ, ἐν συνεχείᾳ, νὰ τοὺς ἐλευθερώνουν μὲ ἀμοιβή⁶. Σ' αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴ θὰ ἀπέβλεπε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ Θεοφάνης ἀπὸ τὸν διακεκριμένο, προφανῶς, Τούρκο σκλάβο, γιατὶ ἀντιμετώπιζε πρόβλημα μὲ τὰ οἰκονομικὰ βάρη τῆς ἐπαρχίας του, ὅπως οἱ προκάτοιχοι του.

Διακρίθηκε ὅμως σὲ ἄλλες δραστηριότητες ὁ Θεοφάνης κατὰ μαρτυρία μηνὸς Αὔστούστου 1671 τοῦ νούντσιου τοῦ Βατικανοῦ στὴ Βενετία πρὸς τὸν νεοδιορισμένο πρέσβυτο (βάιλο) τοῦ Βενετικοῦ Κράτους στὴν Κωνσταντινούπολη Giacomo Querini ἐνόψει τῆς ἀναχώρησής του γιὰ τὴν Τουρκία, ὅτι «ὁ ορθεῖς Τεράρχης τῆς Νάξου εἶναι ἥδη γνωστὸς εἰς ἐκεὶ Ἰησουΐτας καὶ Καπούτσίνους καὶ εἰς τὸν Λατīνον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ εἰς ἄλλους καθολικοὺς ὡς θιασώτης τῆς Καθολικῆς πίστεως καὶ ἔκαμεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του πολλὰς διευ-

³ Αὐτόθι.

⁴ ΙΑΚΩΒΟΣ ΕΜΜ. ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗΣ, *Η Τερά Μητρόπολις Παροναξίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων*, ΟΝΑΣ, Αθήνα, 1991, σελ. 80, 95.

⁵ ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ, «Ἀνάδειξη στὸ ὄφφικιο τοῦ χαρτοφύλακα τοῦ ἵερος Παροικίας Ἐλευθερίου Λουρδᾶ (1668)», *Παριανά* 116 (Ιανουάριος-Μάρτιος 2010), σελ. 81-83.

⁶ *Σιφιακά* 18 (2010), σελ. 24.

κολύνσεις ύπερ αυτῶν, ώς γίνεται τοῦτο δῆλον ἀπὸ τὰς πιστοποιήσεις τὰς δοθείσας εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Γραμματέα Μπαλδέσκι⁷.

Γιὰ τὶς σοβαρὲς προθέσεις τοῦ Θεοφάνη ύπερ τοῦ Καθολικισμοῦ εἶχαν ἀποστέλει σχετικὲς πιστοποιήσεις τους στὸν Γραμματέα τῆς Αγίας Προπαγάνδας ὁ καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαῖος, ἵησουντες καὶ καποντσῖνοι μοναχοὶ καὶ ἄλλοι καθολικοὶ τῆς Νάξου, ὅπου φαίνεται πώς, μετὰ ἀπὸ σοβαρὲς συζητήσεις, εἶχαν καταλήξει, «ὅρθόδοξος» ἴεράρχης καὶ καθολικοί, στὸ συμπέρασμα καὶ ἀπόφαση ὅτι μποροῦσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν Ἐνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς, μὲ ὑπαγωγὴ τῆς δεύτερης στὴν πρώτη, βάσει συγκεκριμένου σχεδίου μὲ τὴν ὑποστήριξη καὶ ἄλλων ὁρθοδόξων ἀρχιερέων, φίλων τοῦ Θεοφάνη τῆς Νάξου καὶ φιλοκαθολικῶν!

Φαίνεται πώς τὸ σχέδιο αὐτὸ τῶν Ναξίων καθολικῶν καὶ «ὅρθοδόξου» ἀρχιερέως περιεῖχε σοβαρὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐπιτυχία του, ὥστε νὰ γίνει δεκτὸ ἀπὸ τὸ Βατικανὸ καὶ νὰ προχωρήσει στὴν ἐφαρμογὴ του. Πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ζητήσει τὴ συνδομὴ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας διὰ τοῦ νούντσιου τῆς Βενετίας, ὁ ὅποιος ἐπισκέφθηκε τὸν νεοεκλεγέντα τὸν Αὔγουστο τοῦ 1671 πρέσβυ (βάιλο) τῆς Γαληνοτάτης στὴν Κωνσταντινούπολη Giacomo Querini, στὸν ὅποιο ἔξεθεσε λεπτομερῶς τὸ σχέδιο. Ο Querini ἀπάντησε στὸν νούντσιο ὅτι ἡ Βενετία δὲν εἶχε ποτὲ ἀναμιχθῆ ἐπὶ παρόμοια ζητήματα, ὑπέβαλε ὅμως τὸ ἐν λόγω σχέδιο μὲ ἔκθεσή του στὴ Γερουσία. Ἀποστάσματα τῆς ἔκθεσης ἔχουν ως ἔξῆς:

«... Εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κων/πόλεως ὑφίσταται τώρα μέγα σχίσμα, διότι οἱ ὑποψήφιοι πατριάρχαι εἶναι τέσσαρες: Μεθόδιος, Παρθένιος, Παΐσιος καὶ Διονύσιος. Ἐξ ἄλλου, ὀκτὼ Ἑλληνες μητροπολῖται εἶναι κρυφὰ καθολικοὶ καὶ θεῷμοι θιασῶται τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Οὗτοι τρέφουν ἀπὸ καιροῦ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ἀλλ' ἐδίσταζον, ἐκ φόβου μήπως ἀποκαλυφθοῦν, νὰ τὰ ἐκδηλώσουν. Τώρα ὅμως νομίζουν ὅτι ἐπῆλθεν ἡ κατάλληλος ὥρα, ἵνα προβοῦν εἰς τὸ πραξικόπημα, ἐπιτυγχάνοντες, ὥστε νὰ καταλάβῃ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰς καθολικός, ὅστις θὰ παρεχώρῃ εἰς ὅλους τοὺς μισσιοναρίους τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας νὰ διαδώσουν τὴν Καθολικήν Πίστιν. Ἐκ πειρας ὅμως γνωρίζουν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἡ ὑποστήριξις πρεσβευτοῦ τινός μεγάλης Δυνάμεως ἐν Κων/πόλει... Οἱ ἐν λόγῳ μητροπολῖται ἀνέφερον ὅτι δύναται διὰ πολὺ μεγαλύτερον λόγον νὰ ἐκλεγῇ καὶ διατηρηθῇ εἰς Καθολικὸς Πατριάρχης, ἀν οἱ Καθολικοὶ πρεσβευταὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ τῆς Αὐλῆς τῆς Βιέννης, ὁ τῆς Γαλλίας καὶ ὁ τῆς Γαληνοτάτης Αὐθεντίας τῆς Βενετίας ἥθελον τὸν προστατεύσει. Οἱ ἐν λόγῳ μητροπολῖται εἶναι: ὁ Ἰγνάτιος τῆς Χίου, ὁ Ιάκωβος τῆς Άνδρου, ὁ Ιωσήφ ἐπίσκοπος τῆς Σάμου, ὁ Παρθένιος

⁷ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ, «Πατριαρχικά, ἦτοι Ανέκδοτοι Πληροφορίαι σχετικαὶ πρὸς τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1556-1702», *Πραγματεῖαι τῆς Ακαδημίας Αθηνῶν*, τόμ. 15, ἀριθ. 4, ἐν Αθήναις, 1951, σελ. 79-82.

ἀρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης, Παρθένιος μητροπολίτης Μεθύμνης, Ζαχαρίας μητροπολίτης Μελενοίου καὶ (Νάξου) Θεοφάνης.

Οἱ ἐν λόγῳ μητροπολίται ἀπέστειλον ἔνα ἐξ αὐτῶν, ἵτοι τὸν Μητροπολίτην τῆς Νάξου, εἰς Ρώμην, ἵνα ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἐδρᾳ καὶ τῷ Ιερῷ Σωματείῳ τῆς Προπαγάνδας νὰ διαβιβασθοῦν θεορμαὶ συντάσεις πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ Αὐτοκράτορα, πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ τὴν Δημοκρατίαν τῆς Βενετίας, ὅπως ὑποστηριχθῇ τὸ ἰερὸν τοῦτο σχέδιον καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ποθούμενον, ἃν δοθοῦν εἰς τοὺς Πρεσβευτὰς ὧδισμέναι ἐγγραφοὶ διαταγαί⁸...».

Παρὰ ταῦτα, στὴ Νάξο φαίνεται πῶς τὰ πράγματα δὲν ἐξελίχθηκαν ἀπλὰ καὶ εὔκολα, ἀλλὰ ἐπεισοδιακά. Σὲ ἐπιστολὴ ἀδήλου συντάκτη, ἔτους 1671, τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, περὶ διαφόρων γεγονότων ποὺ ἔλαβαν χώραν στὴ Νάξο, σημειώνεται ὅτι «ὁ Θεοφάνης, σὲ συνεργασίᾳ μὲ Λατīνο κληρικὸ δημιούργησε ἐκεῖ ἐνωτικὸ κλῖμα ποὺ ἐπέφερε ἀναστάτωση» στὴν κοινωνία τοῦ νησιοῦ, γεγονὸς ποὺ τὸν ἀνάγκασε «νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μέρη μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ σεβασμιωτάτου Πόλλα <Βαρθολομαίου, Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Νάξου> προκειμένου νὰ μεταβῇ στὴ Ρώμη γιὰ νὰ ζητήσῃ <δῆθεν> ἐλεημοσύνη ὥστε νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του...»⁹.

Ο Θεοφάνης ἐγκατέλειψε τὴν ἔδρα του στὶς ἀρχὲς Δεκεμβρίου 1670 μὲ πλοϊο ποὺ εἶχε προορισμὸ του τὴ Βενετία. Υπάρχει σχετικὴ μαρτυρία τοῦ canonico Giovanni d'Aviano ὁ ὄποιος, σὲ ἐπιστολὴ του τῆς 31ης Ιανουαρίου 1671 πρὸς τὴν Ὀργάνωση Ἁγίᾳ Προπαγάνδα τῆς Ρώμης ἐγραψε ἀπὸ τὴ Βενετία ὅτι ὁ Θεοφάνης εύρισκετο ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν στὸν χῶρο τῆς καραντίνας τῆς πόλης τῶν δόγηδων. Ἀνέφερε συγκεκριμένα:

«Λαμβάνω ἀπὸ τὸ λαζαρέτο τῆς πόλεως πολλὲς ἐπιστολὲς τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Νάξου, ὁ ὄποιος ἐγκατέλειψε ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν σχισματικῶν <έννοεῖ τοὺς δροδόξους> καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ δηλώσει ὑποταγὴν καὶ νὰ ἀναγνωρίσει τὸν Κύριο μας» <δηλ. τὸν Πάπα>¹⁰. Ὁχι «γιὰ νὰ ζητήσει ἐλεημοσύνη προκειμένου νὰ ἐξοφλήσει τὰ χρέη του», ἀλλὰ γιὰ νὰ προσέλθει στὸν Καθολικισμό, ὅπως ξεκαθάριζε ὁ ἴδιος στὶς ἐπιστολές του ἀπὸ τὸ λαζαρέτο πρὸς τὸν Giov. d'Aviano.

Ο Θεοφάνης λοιπόν, ἀφοῦ παρέμεινε ἀρκετὲς ἡμέρες στὴ Βενετία (στὶς 7 Μαρτίου 1671 καὶ ὁ ἐκεῖ νούντοις τοῦ Βατικανοῦ ἐπίσκοπος di Castagine, σὲ γράμμα του πρὸς τὴν Προπαγάνδα ἀνέφερε γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Θεοφάνη στὴν πόλη)¹¹, ἐπῆγε στὴ Ρώμη ὅπου παρέμεινε μέχρι τὶς ἀρχὲς Ιουλίου. Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του προσχώρησε ἐπίσημα στὸν Καθολικισμό, γιὰ νὰ ισχυροποιήσει, προφανῶς,

⁸ Αὐτόθι.

⁹ SCPF/SCR.ARCIP, 2A, 99R.

¹⁰ Αὐτόθι, 124R.

¹¹ Αὐτόθι, 148R.

τις θέσεις καὶ ἐπιδιώξεις του στὴν ἑφαδμογὴ τοῦ σχεδίου ὑπαγωγῆς τῆς Ορθόδοξης στὴν Καθολικὴ Ἑκκλησία. Οἱ συζητήσεις-διαπραγματεύσεις του μὲ τοὺς ὑπευθύνους τῆς Προπαγάνδας στέφθηκαν ἀπὸ ἐπιτυχίᾳ.

Τὸ σχέδιο, χωρὶς φανερὴ ἀνάμειξη καθολικῶν παραγόντων στὴν Κωνσταντινούπολη (ὅπως παλαιότερα ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου Λούκαρη μὲ τὶς γνωστὲς συνέπειες)¹², μποροῦσε νὰ ἐπιτύχει ἀπὸ μιὰν ὅμαδα ὁρθοδόξων ἀρχιερέων-πραξικοπηματιῶν πολὺ ἀπλὰ καὶ χωρὶς ἄλλες συνέπειες· ή Προπαγάνδα δὲν εἶχε νὰ χάσει τίποτε καὶ βέβαια ἀποδέχτηκε τὰ προτεινόμενα ἀπὸ τὸν Θεοφάνη. Κατέστρωσαν μάλιστα καὶ ἔνα πρόγραμμα περιοδειῶν-δραστηριοτήτων του μὲ συγκεκριμένους στόχους καὶ ἐπέστρεψε στὴ Βενετία, ὅπου ἔφτασε στὶς 17 Ιουλίου, ἡμέρα Δευτέρα¹³.

Ἐπισκέφθηκε ἀμέσως τὸν νούντσιο, στὸν ὃποῖο παρέδωσε τὶς ὁδηγίες τῆς Προπαγάνδας προκειμένου νὰ ζητήσει τήν, μετὰ τὸ πραξικόπημα στὴν Κωνσταντινούπολη, ὑποστήριξῃ τοῦ σχεδίου ἐκλογῆς φιλοκαθολικοῦ πατριάρχη, κατὰ τὰ ἥδη ἐκτεθέντα, μὲ μεσολάβηση δὲ τοῦ νούντσιου ἔγινε δεκτὸς σὲ ἀιρόσαη ἀπὸ τὸν βάιλο Querini, ὁ ὅποιος τοῦ ἔξασφάλισε εὐχαρίστως καὶ πλοϊο γιὰ νὰ μεταβεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη, πρῶτο σταθμό, ὅπως φαίνεται, τῶν ὑποχρεώσεων ποὺ ἀνέλαβε κατὰ τὸ σχέδιο. Εἶναι ἀγνωστὸ ἀν πραγματοπιῇθηκε αὐτὸ τὸ ταξεῖδι. Ἄν κρίνουμε ὅμως ἀπὸ ἔνα διετὲς καὶ πλέον χρονικὸ κενὸ (17 Ιουλίου 1671-15 Οκτωβρ. 1673), ποὺ ἐμφανίζεται στὶς δημοσιεύμενες στὸ ἐδῶ Παράρτημα ἐπιστολὲς-ἀναφορές του τῶν Ἀρχείων τῆς Προπαγάνδας, δὲν ἀποκλείεται αὐτὸ νὰ σημαίνει τὴν ἀπουσία του στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου θὰ προετοίμαζε τὰ τοῦ πραξικοπήματος, ἀνεπιτυχῶς ὅμως. Ή ἀποτυχία του τὸν ὑποχρέωσε νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἰταλία, ὅπου, ἀφοῦ πρῶτα ἐπισκέφθηκε τὴν Ρώμη καὶ τοῦ ἀνατέθηκε ἔργο ἀπὸ τὴν Προπαγάνδα, ἀνευρίσκεται ἀκολούθως στὶς 15 Οκτωβρίου 1673 στὸ Λιβόρνο¹⁴, ἀγνωστὸ ὅμως παραμένει τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀποστολῆς του. Υποθέτουμε προσηλυτιστικὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐκεῖ παροικίας¹⁵.

Ο Θεοφάνης σὲ ἀποστολὲς τοῦ Βατικανοῦ

Ἐχομε συγκεντρώσει ἔνδεκα ἐπιστολές-ἀναφορὲς τοῦ Θεοφάνη Μαυρογορδάτου ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τῆς Προπαγάνδας, τὶς ὅποιες δημοσιεύουμε στὸ Παράρτημα, μὲ ἀπόδοσή τους στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα (εἶναι γραμμένες ἵταλικὰ ἀπὸ τρίτα

¹² Βλ. λεπτομέρειες στὸν GUNNAR HERING, Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ 1620-1638, Ἐκδ. Μορφωτ. Ἰδρύματος Εθνικῆς Τραπέζης, Αθήνα, 1992.

¹³ Παράρτημα, Ἐγγραφο ἀριθμ. 1.

¹⁴ Παράρτημα, Ἐγγραφο ἀριθμ. 3.

¹⁵ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΩΜΑΛΑΚΗΣ, «Ναοὶ καὶ θεομοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Λιβόρνου», Ἐπετηρίς Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΙΣΤ', Αθῆναι, 1940, σελ. 81-127.

πρόσωπα, ήμιμαθή τῆς ἵταλικῆς). Οἱ δύο πρῶτες στὴ Βενετία, μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν πρώτη μετάβασή του στὴ Ρώμη καὶ οἱ λοιπὲς στὸ Λιβύδον (15 Οκτωβρίου 1673), Τορίνο (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1673, Ιανουάριος 1674), Λιβύδον (25, 29 Απριλίου 1675), Βιέννη (10 Οκτωβρίου 1675, 10 Δεκεμβρίου 1677).

Μὲ τὶς ἐν λόγῳ ἐπιστολές ἔδινε λόγο στὴν Προπαγάνδα γιὰ τὶς ἀφιξοαναχωρήσεις του ἀπὸ περιοχὴ σὲ περιοχὴ, χωρὶς νὰ γράφει πληροφορίες γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῶν ἀποστολῶν του, τὶς ὅποιες, γιὰ λόγους ἀσφαλείας (;) θὰ ἔδινε αὐτοπροσώπως κατὰ τὶς ἐπιστροφές του στὴ Ρώμη ἢ μέσω τῶν νούντσιων τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου αὐτὸι ἔδρευαν. Μόνο στὶς δύο τελευταῖς ἀναφορές του γράφει ὅτι τὸ ἔργο του στὴν Οὐγγαρία ἦταν ὁ προστηλυτισμὸς χιλιάδων ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς.

Οἱ μεταβάσεις του στὸ Λιβύδο θεωροῦμε ὅτι εἶχαν στόχο τὸν προστηλυτισμὸ τῶν ὄρθιοδόξων Ἕλλήνων τῆς ἐκεῖ μεγάλης παροικίας, ἐμπόρων κυρίως. Στὸ Τορίνο ὅμως βρέθηκε σὲ δυσχερῆ θέση, γιατὶ ὁ κόμης τῆς Βέρνης ἀμφισβήτησε τὴν ἴδιότητά του τοῦ ἐπισκόπου Νάξου καὶ τῶν λόγων τῆς ἀποστολῆς του ἐκεῖ¹⁶. Στὴν ἀναφορά του τῆς 12ης Οκτωβρίου 1675, ἀπὸ τὴ Βιέννη, δήλωσε ὅτι «δὲν μποροῦσε νὰ μεταβῇ στὴν Κωνσταντινούπολη» (ἀν καὶ περιλαμβάνονταν στὸ πρόγραμμά του), ζήτησε ὅμως νὰ τοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ παραμονή του ἐκεῖ, στὴ Βιέννη, γιὰ κάποιο διάστημα. Τότε ἡ Προπαγάνδα τοῦ ἀνέθεσε νὰ μεταβεῖ στὴν Οὐγγαρία *superiore*, ὅπου ἐπὶ δύο χρόνια (1676-1677) ὑπέφερε ἀπὸ τὸν ἐκεὶ «βάρβαρο λαό», χωρὶς προστηλυτιστικὰ ἀποτελέσματα, ἀφοῦ ἀγνοοῦσε καὶ τὴ γλῶσσα. Τελικὰ κατάφερε νὰ ἐπιστρέψει στὴ Βιέννη στὰ τέλη τοῦ 1677 ἀπὸ ὅπου ἔγραψε στὴν Προπαγάνδα νὰ τοῦ συμπαρασταθεῖ οἰκονομικά, γιατὶ τοῦ εἶχε ἥδη στερηθεῖ τὴ χορηγία τῆς.

Ἐδῶ ἔξαντλοῦνται τὰ στοιχεῖα μας γιὰ τὸν Θεοφάνη Μαυρογορδάτο καὶ τὶς δραστηριότητές του, προφανῶς ἀνεπιτυχεῖς στὴν «καθολική» πορεία του. Λέγεται ὅτι «ἀχιερατικὴν ἔδραν ἐν Πελοποννήσῳ ὠρέγετο ὁ ἐν Ρώμῃ παράσιτος πρώην Παροναξίας μητροπολίτης Θεοφάνης Μαυρογορδάτος, οὗτος οὐκέτος γενόμενος ἐν Ρώμῃ τῆς πρώην βασιλίσσης τῆς Σουηκίας Χριστίνας συνεστάθη παρ' αὐτῆς πρὸς τοῦτο τῷ δόγη τῆς Ἐνετίας Φραγκίσκω Μοροσίνη 1685-1689»¹⁷, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, προφανῶς, τοῦ δευτέρου Βενετούορκικοῦ πολέμου (1684-1699) τοῦ 17ου αἰῶνα, ἐπιζητώντας κάποιας μορφῆς ἀποκατάστασή του.

¹⁶ Παράρτημα, Ἐγγραφο ἀριθμ. 4.

¹⁷ ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ, *Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ Ἐνετῶν ἔτεσι 1685-1715*, ἐν Λαζαρίδη, 1921, σελ. 16.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1

SCPF/SCR. ARCIPEL. 2_A, 212^{RV}

Σεβασμιότατε

Μετὰ τὴν ἄφιξή μου ἐδῶ, στὴ Βενετία, τὴ Δευτέρᾳ 17 τοῦ παρελθόντος μηνός, γράφω στὴν ἀγιότητά Σας, τὸν ἑνα καὶ μοναδικὸ προστάτη μου, γιὰ νὰ τῆς ἀπευθύνω τὶς ἀπειρες εὐχαριστίες μου γιὰ τὶς μεγάλες χάρες ποὺ ἡ εὐμένειά της μοῦ ἐπιδαψίλευσε κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ παρέμεινα στὴν Αγία Έδρα τῆς Ρώμης.

Ο σεβασμιώτατος ἀποστολικὸς νούντσιος <ἐνν. τῆς Βενετίας> μὲ συνέστησε κατὰ τρόπον ἀμεσα ἀποτελεσματικὸν στὸν κύριο πρεσβευτὴ ποὺ ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν Κων/πολη καὶ ἐπῆγα τὴν ἔπομένη ἡμέρα νὰ ὑποβάλω τὰ σέβη μου καὶ μοῦ πρότεινε νὰ ταξιδέψω μὲ ἑνα ἀπὸ τὰ πλοῖα, στὸ ὅποιο εἶχε φορτώσει τὶς ἀποσκευές του.

Ἐνημερώνω πρὸς τούτοις τὴ σεβασμιότητά σας ὅτι ὁ σεβασμιώτατος Ὄνούφριος, ἐπίσκοπος στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο <Ρώμης>, πληροφορεῖται θέματα τῆς Αγίας Έδρας καὶ γράφει σχετικῶς στοὺς ἀνθρώπους του, τόσο ἐδῶ στὴ Βενετία, ὅσο καὶ στὸ Λιβύδον, ὅπως μπορεῖτε νὰ ἐνημερωθεῖτε ἀπὸ τοὺς δύο ἐκείνους ἐπισκόπους, οἱ ὅποιοι κατέφθασαν στὴ Ρώμη. Τὸ ζήτημα ἐν τούτοις γιὰ τὸ ὅποιο θὰ μεταβῶ στὴν Κων/πολη δὲν ἔγινε γνωστὸ ἐδῶ, οὔτε καν μοῦ ἔγινε νύξη ἀπὸ κάποιον, διαφορετικὰ ὁ εἰρημένος ἐπίσκοπος θὰ τὸ εἶχε γράψει στοὺς ἐδῶ συνεργάτες του, οἱ ὅποιοι, ὅχι μόνο τὰ διαδίδουν δημόσια, ἀλλὰ δίνουν καὶ ἀναφορὰ στὴν Κων/πολη, στὸν πατριάρχη.

Αὕτα τὰ ὅποια πέφτουν στὴν ἀντίληψή μου καταθέτω μὲ μεγάλον σεβασμὸ στὴν ἀγιότητά σας, ὥστε νὰ λαμβάνει τὰ πρέποντα μέτρα γιὰ νὰ ἀποκόπτονται οἱ προσβάσεις ὃσων προσέρχονται νὰ ζητήσουν προστασία ἀπὸ τὴν καλὴ διάθεση τῆς Αγίας Ρωμαϊκῆς Πίστεως, στὴν ὅποια ἐγὼ ὑπόκειμαι ἀνέκαθεν· κατασπάζομαι τὰ σεβάσμια χέρια Σας καὶ ὑπογράφω.

Τῆς σεβασμιότητός Σας

Βενετία, 19 Αὐγούστου 1671 Ταπεινὸς καὶ ὑπόχρεως δοῦλος

† ὁ Παροναξίας Θεοφάνης.

Σεβασμιώτατε

Ἐξαιτοῦμαι τὴν ἐπιείκεια τῆς σεβασμιότητός σας, ἡ ὅποια δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ φέρνει σὲ ἀδιέξοδα τὴν Ἅγια Προπαγάνδα (νὰ ἀναφέρω) ὅτι ὁ σεβασμιώτατος Ὄνούφριος, ἐπίσκοπος στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τῆς Ρώμης, ἔγραψε πρὸ καιροῦ σὲ κάποιον Φιλιππάκη ὅσα συντρέχουν στὴν (Ἄγια) Ἐδρα τῆς Ρώμης καὶ αὐτὸς ἔδωσε κατόπιν ἀναφορὰ στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸν Πατριάρχη του. Δὲν ἀποκλείεται λοιπόν, αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος νὰ γράψει σ' αὐτὸν (τὸν Φιλιππάκη) ἐὰν μάθαινε τοὺς δικούς μου στόχους, στὴν περίπτωση ποὺ ἥθελε κληθεῖ ὡς μάρτυς ὁ δόκτωρ Giovanni d'Aviano, κανόνικος-θεολόγος Κρήτης (Ηρακλείου) καὶ ὁ εἰρημένος Φιλιππάκης συζητήσει μαζί του παρόμοια θέματα.

Σᾶς πληροφορῶ ἀκόμη ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἐπίσκοπος, ὅταν ἥταν ἔδω, πρὸν ἐπιστρέψει στὴ Ρώμη, καὶ κατόπιν αἰτήματος τῶν Ἑλλήνων (τῆς Βενετίας), ἀπῆγγειλε τὸ Πιστεύω δημοσίᾳ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὸ ἀποδίδει ἡ Ἑλληνικὴ Ἔκκλησία.

Δοῦλος ταπεινὸς

† ὁ Παροναξίας Θεοφάνης

Σεβασμιώτατε

Ἄς εἶναι σὲ γνώση σας πώς, ἐπτὰ ἡμέρες μετὰ τὴν ἀναχώρησή μου ἀπὸ τὴ Ρώμη καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Μεγαλοδύναμου, ἔφτασα ἐν τέλει στὸ Λιβύδνο ὅπου, λόγω τῆς κακοκαιρίας, παραμένω ἡδη ἐπὶ πέντε ἡμέρες· ἐλπίζω ὅτι σὲ δύο ἡμέρες θὰ ἀναχωρήσω γιὰ τὴ Γένοβα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, Θεοῦ ἐπιτρέποντος, στὴν περιοχὴ τοῦ Τορίνου.

Κλείνω κατασπαζόμενος τὴ δεξιά σας.

Λιβύδνο, 15 Οκτωβρίου 1673.

ἰδιώγραφη
ελληνικά

Ταπεινὸς δοῦλος (ἰταλικά)
δοῦλος τῆς πανιερώτης σου
Θεοφάνης μαυρογορδάτος
μητροπολίτης ἀξίας καὶ πάρου.

Σεβασμιώτατε

Μόλις σήμερα ἔλαβα μίαν ἀγαπητὴ <ἐπιστολή> τῆς σεβασμιότητός σας, τῆς 31 παρελθόντος Ὁκτωβρίου, ἀπὸ τὴν ὥποια διεκρίβωσα τὴν καλὴ διάθεση ποὺ ἐπιδεικνύει πάντοτε ἡ σεβασμιότητά σας στὸ πρόσωπό μου, γι' αυτὸ καὶ ἀνταπόδιδω τὶς ἀπειρες εὐχαριστίες μου. Άς γνωρίζει μετὰ ταῦτα ὅτι ἔφθασα στὸ Τορίνο ὑγιής καὶ ἀσφαλής ἀπολαμβάνων μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Υψίστου καλὴν ὑγιεία, ὥπως καὶ ἡ σεβασμιότητά σας κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ ἐκλαμπροτάτου Νούντσιου καὶ ὅμοιες ἄλλων ἀξιωματούχων.

Μὲ τοὺς τελευταίους αὐτὸὺς εἶχα μίαν ἀξιοπρεπῆ ἀντιπαράθεση γιὰ ὅσα ὑποτιμητικὰ διατυπώθηκαν κατὰ τοῦ ἀξιωματός μου, ἴδιαίτερα ἀπὸ τὸν κόμητα τῆς Βέρνης, στὸν ὥποιο ἐπέδειξα τὴ σχετικὴ ἐντολή (ἐννοεῖ τῆς ἀποστολῆς του στὸ Τορίνο) ὅταν ἀρχισε νὰ μὲ ἀμφισβητεῖ καὶ νὰ λέγει ὅτι δὲν εἴμαι ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν παρακαλῶ τὴ σεβασμιότητά σας νὰ θελήσει νὰ μὲ τιμῆσει μὲ ἴδιαίτερα ἀποδεικτικὰ ἔγγραφα, τόσο τῆς σεβασμιότητός σας, ὅσο καὶ τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας, πρὸς τὴν ἐξοχότητά του, ὥστε νὰ γνωρίζει ἀσφαλῶς τὰ τῆς ἴδιότητός μου.

Μετὰ ταῦτα καὶ τὴν ταπεινὴ ὑπόκλισή μου στὴ σεβασμιότητά σας μαζὶ μὲ τὶς ἀπειρες εὐχαριστίες μου γιὰ τὶς τόσες χάρες ἀπέναντί μου, διατελῶ

Turino, 22 Novembre 1673

Ταπεινὸς καὶ ὑπόχρεως δοῦλος

Theofan Maurocordato,
Arcivescovo di Naxia
αὐτόγραφη ὑπογραφή { Θεοφάνης μαυρογορδάτος παροναξίας ὑποσχόμενος δοῦλος

Σεβασμιώτατε

Άν καὶ δὲν ἔχω ὑπηρεσιακὸ λόγο πρὸς τὴν σεβασμιότητά σας, ἐν τούτοις μὲ
ἐμπιστοσύνῃ πρὸς τὴν μεγίστη σύνεσή της, λαμβάνω τὸ θάρρος μὲ τὴν παροῦσα
μου νὰ τὴν παρακαλέσω γιὰ δύο ἐπιστολὲς τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας· μίαν πρὸς
τὸν δούκα τῆς Σαβοΐας καὶ τὴν ἄλλη πρὸς τὸν σεβασμιώτατο Νούντσιο, ἀναφο-
ρικὰ μὲ τὴν ἴδιαίτερη σημασία ποὺ ἔχει τὸ ἔργο μου, διαβεβαιώνοντας γι' αυτὸ
πρῶτα-πρῶτα τὴν ἐκλαμπρότητα (τοῦ πρώτου) καὶ δευτερευόντως τὴν ἔξοχό-
τητά του (τοῦ νούντσιου), ἐπειδὴ ἐκτιμῶ ὅτι ἔτσι θὰ λάβει τοῦτο αἷσιο τέλος.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἐν λόγῳ ἔργῳ μου, ἡ σεβασμιότητά σας θὰ εἶναι ἀριστα πλη-
ροφορημένη ἀπὸ τοὺς κυρίους διευθύνοντας τὸ κολλέγιο τῆς Προπαγάνδας καὶ
τὸν δὸν Ιωάννη Παστόρισιο, οἱ ὁποῖοι μοῦ ἔκαναν τὴν τιμὴν νὰ ἐνημερώσουν τὴ
σεβασμιότητά σας· ἔτσι ἡ σεβασμιότητά σας νὰ τὸ προτείνει στὴν Ἁγία Προπα-
γάνδα καὶ γιὰ τὴν τιμὴν καὶ χάρη ποὺ θὰ λάβω θὰ παραμείνω σ' αυτὴν ὑποχρεω-
μένος στὸ διηνεκές· τελειώνω εὐχόμενος τὴν οὐράνια ἐπέμβαση γιὰ νὰ περάσε-
τε πανευτυχεῖς τὶς προσεχεῖς ἀγιες ἐορτὲς τῶν Χριστουγέννων μὲ τὴ δήλωση ὅτι
διατελῶ δοῦλος ταπεινός.

Τορίνο, 20 Δεκεμβρ. 1673

Τῆς σεβασμιότητός σας

Σεβασμιώτατε

Τὸν περασμένο μῆνα ἔλαβα μία ἐπιστολὴ τῆς Αγίας Προπαγάνδας στὴν ὥποια ἐμφανίζεται νὰ δηλώνει τὸν τερματισμὸ καὶ ἐπιστροφή μου στὴ Ρώμη ἐντὸς μηνός, πλὴν ἀκόμη δὲν ἐπέτυχα νὰ τελειώσω τὸ ἔργο μου, ἐξ αἰτίας τοῦ ὥποιου ἡ καθυστέρηση καὶ τὸ μάκρος τῆς ὥμως, ἐπειδὴ ἐμπιστεύομαι τῇ μεγάλῃ σύνεση τῆς σεβασμιότητός σας, τολμῶ νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ θελήσει νὰ ἔξηγήσει στὴν Αγίᾳ Προπαγάνδᾳ ὅτι ἡ παράβαση δὲν προέρχεται ἀπὸ ἐμένα, μὰ μόνο ἀπὸ τὴ διάρκεια τῆς ὑπόθεσης, γιατὶ ἐγὼ εἶμαι, καὶ θὰ εἶμαι ὅπως ὄφείλω, πάντοτε πανέτοιμος νὰ ὑπακούω στὶς διαταγὲς τῶν ἀνωτέρων μου καὶ ἡ ἐπιθυμία μου, χωρὶς ἄλλο, δὲν ἀποβλέπει παρὰ νὰ συμμορφοῦμαι στοὺς σκοποὺς τῆς ἴδιας.

Παρακαλῶ ἐκ νέου τὴν εὔνοια τῆς σεβασμιότητός σας γιὰ τὶς ἐπιστολὲς ποὺ σᾶς ἀνέφερα σὲ προγενέστερη ἐπιστολὴ μου πρὸς τὴν ἀγιότητά σας καί, γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ παραμείνω πρὸς αὐτὴν ὑποχρεωμένος στὸ διηνεκές· τέλος, εὐχόμενος στὴ σεβασμιότητά σας κάθε καλὴ καὶ ἐπιθυμητὴ εὐτυχία, ὑποκλίνομαι μὲ σέβας.

Τορίνο, 24 Ιανουαρίου 1674

Τῆς σεβασμιότητός σας
Ταπεινὸς καὶ ὑπόχρεως δοῦλος
Θεοφάνης Μαυροκορδάτος ἀρχιεπίσκοπος Ναξίας

ἰταλικά   {   Δοῦλος ὑποσχόμενος τῆς ἀγίας συνάξεως
ἰδιόγραφη   {   καὶ τῆς πανιερώτης σου θεοφάνης μαβρογορδάτος
έλληνικά   {

6α

SCRIT. ARCIPEL. 2Δ, 516^R

Απὸ τὴν Ἀγία Προπαγάνδα Πίστεως

ἐγκρίνεται ἔνας ἀκόμη μήνας στὸν σεβασμιώτατο Ἐλληνα ἀρχιεπίσκοπο τῆς Ναξίας χωρὶς ἐλπίδα ἀλλῆς παράτασης γιὰ νὰ περαιώσει τὶς ὑποχρεώσεις του στὸ Τορίνο ὅπου εύρισκεται, ὅπως γνωστοποιήθηκε σ' αὐτόν. Τώρα ὁ ἴδιος μὲ ἐπιστολὴ τῆς 24ης Ιανουαρίου γνωστοποιεῖ ὅτι ἔλαβε τὴ διαταγὴ, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι δὲν ἡμπόρεσε νὰ περαιώσει τὴν ἐργασία του, μὴ προβαίνοντας σὲ ἐλλειπῇ προώθησῃ τῆς καὶ ὑποτάσσεται πανέτοιμος στὶς διαταγὲς τῶν σεβασμιοτάτων σας.

7

SCRIT. ARCIPEL. 2Δ, 533^R

Σεβασμιώτατε

Θεώρησα χρέος μου εὐλαβητικὸν νὰ πληροφορήσω τὴν Ἀγία Προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐδῶ ἄφιξή μου, πρᾶγμα ποὺ συνηθίζω νὰ πράττω ὅπου φθάνω σὲ ἔνδειξη εύπειθειας, συνήθεια τὴν ὅποια τηρῶ καὶ πρὸς τὴν δική σας σεβασμιότητα, ἀνέκαθεν πιστός της καὶ μέσα στὴν καρδιά μου.

Λιβόρνο, 25 Απριλίου 1675

ιταλικά	{	Τῆς σεβασμιότητός σας
έλληνικά		Θεοφάνης Μαυροκορδάτος ἀρχιεπίσκοπος Ναξίας

Θεοφάνης μαβρογωρδάτος
δοῦλος τῆς πανιερώτης σου

Σεβασμιώτατοι

Θεωρῶ ὑποχρέωσή μου ὅταν φθάνω σὲ κάποιον τόπο νὰ ἐνημερώνω μὲ ἔδα-
φιαίᾳ ὑπόκλιση τὶς σεβασμιότητές σας καὶ νὰ διαβεβαιώνω μὲ ταπεινότητα τὴν
ὑπακοή μου. Ἐφθασα ἐδῶ ὑγῆς καὶ, μὲ πρώτη εὐκαιρία, θὰ συνεχίσω τὸ ταξεῖδι
μου μὲ ψυχικὴ διάθεση νὰ ἔξακολουθῶ αὐτὴν τὴ διαγωγὴ τῆς ὑπακοῆς μου σὲ
κάθε καιρὸ καὶ μένω.

Λιβύρνο, 29 Απριλίου 1675

Τῶν σεβασμιοτήτων σας

Theofano Maurogordato

Arcivescovo di Naxia

Θεοφάνης μαυρογωρδάτος

δοῦλος ὑποσχόμενος τῆς ἐξοχότης σου.

Πρὸς τὴν Αγίαν Προπαγάνδα Πίστεως

Σεβασμιώτατε

Μόλις ἔφθασα ἐδῶ δὲν ἡμπόρεσα, οὕτε ηθέλησα, νὰ παραλείψω (ώς τὸν μοναδικὸ προστάτη μου) νὰ πληροφορήσω τὴ σεβασμιότητά σας, ὅπως μὲ μία <ἐπιστολή> ἀπὸ τὸ Τορίνο ποὺ σᾶς ἔστειλα, ἀλλὰ δὲν εἶδα, σὲ ἀνταπόκριση, τὴν ἀπάντησή σας, ἔτσι ύποθέτω ὅτι δὲν θὰ ἔφτασε.

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, μὲ τὸ νὰ εύρισκομαι ἐδῶ, ἀξιοσημείωτο γιὰ ἐσᾶς, δὲν μπορῶ νὰ μεταβῶ στὴν Κωνσταντινούπολη, γι' αὐτὸ παρακαλῶ τὴν ἔμφυτη καλωσύνη σας νὰ μὲ ἀξιώσει καὶ βοηθήσει μὲ ἄδεια παραμονῆς μου καί, σὲ ἀνταπόδοση, θὰ εἴμαι διὰ βίου ύπόχρεως καὶ ύποκείμενος σὲ ὅλα τὰ προστάγματά της· τοῦτο θὰ είναι γιὰ ἐμένα ἀπόδειξη αἰώνιας ύποχρέωσης ἀνεξίτηλης στὴ μνήμη μου, στὸ ἐλάχιστο δὲ νεῦμα σας δὲν θὰ παραλείπω <νὰ ἔκτελῶ>, ὅπως ἔκείνη τὴ φορὰ ποὺ μὲ ἐπήγατε στὴν ἐπίδειξη (;) κατασπάζομαι δὲ τὰ χέρια σας ἀφιερωμένος <στὴ σεβασμιότητά σας>.

Βιέννη, 12 Οκτωβρίου 1675

Τῆς σεβασμιότητός σας
Δοῦλος ταπεινός
Theofano Maurocordato
Arcivescovo di Naxia.

Σεβασμιώτατοι

Τὸν προηγούμενο χρόνο ἀνέφερα στὶς σεβασμιότητές σας γιὰ τὸ ἔργο μου στὴν Οὐγγαρία καὶ γιὰ τὴν μεγάλη ἀνάγκη τῆς ἔνωσης μὲ τὴν Ἁγία Ρωμαϊκὴ Ἑκκλησία τριακοσίων χιλιάδων καὶ πλέον ἀθώων ψυχῶν σὲ κατάσταση ἀπωλείας ἀπὸ τὴν ἀπουσία Ποιμένος. Ἀνέμενα ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀγαπητὴ ἀπάντηση μὲ ὁδηγίες καὶ διαταγὲς ἀπὸ τὸν σεβασμιώτατο Νούντσιο Βονισί πρὸς τὸν ὅποιο ἔγραφα πάντοτε, ἀλλὰ βλέποντας νὰ περιφρονοῦμαι προσέτρεξα ἵκετεύοντας στὴν ἐπιείκεια τοῦ Καίσαρος, ὁ ὅποιος διέταξε τοὺς διπλωματικοὺς Γραμματεῖς νὰ μοῦ συμπεριφερθοῦν εὐγενικὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφή μου καὶ ἀνεχώρησα ὄμαλά. Ὄταν ὁ διάβολος δὲν παρεμβαίνει μὲ τὶς ἀτελείωτες ἀντιρρήσεις τῆς δικαιοδοσίας τους σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ποὺ προστάτευαν τὴν ἀδυναμία μου ἀπὸ τὴν ἄγνοια τῆς γλώσσας τῆς χώρας καὶ ἀπὸ καχύποπτους. Χωρὶς ἐλπίδα ἀπὸ ποιὸν νὰ ἔξοφαλίσω ἄλλην ἀπασχόληση καὶ μὴ γνωρίζοντας σὲ ποιὸν νὰ στηριχθῶ, παρακαλῶ γονυπετῆς τὴν εὐγενικὴ βοήθεια τῶν σεβασμιοτήτων σας, τὴν ὅποια ἐν τῷ μεταξὺ μοῦ διακόψατε, ἐνῶ διαμένω ἐδῶ καὶ ἀναζητῶ τὴν ἐπάνοδό μου μέχρι νὰ εὑρεθεῖ νέα εὐκαιρία νᾶ τεθῶ ὑπὸ δοκιμασίαν, ἀν καὶ φοβοῦμαι πῶς εἶναι δυνατὸν πρῶτα νὰ χάσω τὸ πνεῦμα καὶ τὸν πόθο αὐξηστῆς τῆς Πίστης τῆς Ἁγίας Ἑκκλησίας.

Γιὰ τὴ γνήσια ἀναγνώρισή μου ώς τοῦ πλέον εἰλικρινοῦς φίλου τῶν σεβασμιοτήτων σας, εὔχομαι ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ γιὰ τὶς προσεχεῖς ἀγιες ἔօρτες τὶς καλύτερες εὐχές μου καὶ μένω πάντοτε παρών.

Βιέννη, 10 Δεκεμβρίου 1677

Τῶν σεβασμιοτήτων σας
ταπεινὸς καὶ εὐλαβῆς δοῦλος
Theofano Maurocordato Arci-
vescovo Paronaxia
Θεοφάνης μαυροΓωρδάτος δοῦλος
τῆς Ἁγίας συνάξεως.

Σεβασμιώτατε

Όσο περισσότερο φροντίζω νὰ μὴν ἀναπαύομαι γιὰ νὰ κερδίζω μὲ δυσκολία τὰ ἔξοδα διαβίωσής μου, τόσο περισσότερα ζιζάνια τοῦ ἐχθροῦ μὲ καταπιέζουν. Τὸν προηγούμενο χρόνο ἀνέφερα στὴ σεβασμιότητά σας τὴν κατάσταση στὴν ὥποια εἶχα περιέλθει στὴν Οὐγγαρία superiore ἀπὸ τὶς μεγάλες καταχρήσεις τοῦ κακομαθημένου ἑκείνου λαοῦ, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐλπίδα ποὺ πίστευα ὅτι θὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἔνωση μὲ τὴν Ἀγία Ἐκκλησία, ὅταν ἀποκτοῦσα ἀπόλυτη ἔξουσία ub bidito, ὅπις διαθέτουν πολλοὶ ἀρχοντες σ' αυτὰ τὰ μέρη, καὶ τὴ δικαιοδοσία ἐπισκόπου.

Λίγους μῆνες κατόπιν προσέπεσα στὰ πόδια τοῦ Καίσαρος ὁ ὥποιος μοῦ προσέφερε ὅσα ἐπιθυμοῦσα, ὅπότε ξεκίνησα τὴν ἐπιστροφή μου (παρὰ τὸν προφανῆ κίνδυνο τῆς ζωῆς μου), ὅπότε ἐμφανίστηκε αἰφνίδια αἴτημα τῶν ἀρχόντων πρὸς τὴν Ύψηλότητά του νὰ μοῦ ἀπαγορευθεῖ ἡ ἀναχώρηση μὲ τὴ φαιδρὴ καταγγελία ὅτι δὲν γνωρίζω τὴ γλώσσα τοῦ τόπου καὶ ἡ τέλεση ἴεροπραξιῶν.

Τώρα πλέον, ποὺ δὲν γνωρίζω σὲ ποιὸν νὰ ἀπευθυνθῶ, προστρέχω στὴν ἔμφυτη καλοσύνη σας γιὰ τὴν πρέπουσα προστασία μου καὶ νὰ μὲ κατασφαλίσει στὴ Ρώμη μὲ βραβεῖο ἵστης ἀξίας μὲ τὶς δυνστυχίες καὶ ἀπώλειές μου. Πρὸς τούτοις εὔχομαι τὶς ἐξ οὐρανοῦ μέγιστες χαρὲς κατὰ τὶς προσεχεῖς Ἅγιες ἑορτές. Ξεκαθαρίζω ὅτι πάντοτε εἶμαι καὶ θὰ εἶμαι

Βιέννη, 10 Δεκεμβρίου 1677
τῆς σεβασμιότητός σας
ταπεινός δοῦλος
Theofano Maurocordato Arcive-
scovo di ParoNaxia
Θεοφάνης μαυροΓωρδάτος καὶ σὸς ἐν Χῷ ἀδελφός.